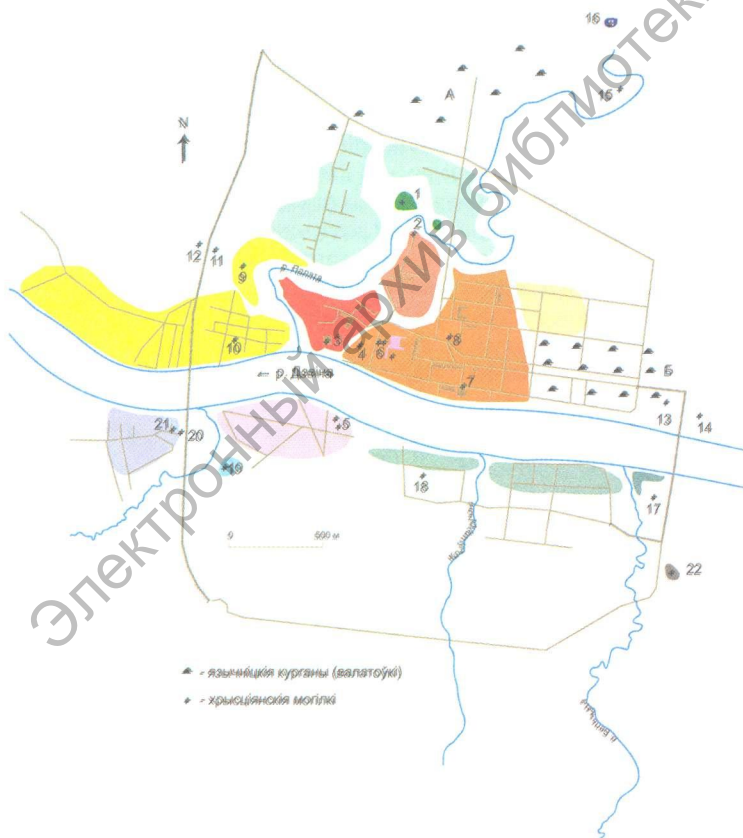

ПОЛАЦКІЯ МОГІЛКІ 12–18 ст., археалагічныя помнікі ў г. Полацк. Адзінкавае пахаванне 12–14 ст. выявіў на *Полацкім гарадзішчы* ў 1987 Я.І.Лешчык. Пры капцях знойдзена 35 ракавін кауры, 2 шклянныя зонныя пацеркі 12–13 ст., якія былі пакрыты белай пацінай, бронзавыя віты двухдэротавы пярсцёнак і бранзалет са змеепадобнымі галоўкамі 11–14 ст. Пахаванні 12 ст. ўнутры цэркваў у цагляных саркафагах выяўлены ў прыбудовах да *Полацкага Сафійскага сабора*, храме-пахавальні полацкіх епіскапаў у *Полацкім*

Тапаграфія
Полацкіх могілак
12–18 ст.

Спаса-Ефрасіннеўскім манастыры, каля цэркваў на стрэлцы *Полацкага Ніжняга замка* і на рове (*Полацкая царква Раства Хрыстова*). Баяры маглі быць пахаваны пры царкве Багародзіцы, якая згадваецца пад 1159. Цагляныя склепы (крыпты) адкрыты ў непасрэднай блізкасці ад т.зв. царквы на рове. Могілкі 15–16 ст. існавалі ва ўсх. частцы Вострава на месцы размяшчэння манастыра Іаана Прадзечы (раскопкі Л.Д.Побала ў 1959), на стрэлцы Ніжняга замка (раскопкі П.А.Рапапорта ў 1976–77, Дз.У.Дука ў 2008). У 2007 Дз.У.Дук і ў 2009 М.В.Клімаў даследавалі каталіцкія могілкі 17–18 ст. на гарадзішчы. У 2003 Дз.У.Дук вывучаў пахаванні на тэр. б. *Полацкага езуіцкага калегіума*, у 2009 – на *Экіманскім пасадзе* каля уніяцкай царквы св. Мікалая. Характэрная прыкмета пахаванняў 17–18 ст. – вельмі бедны пахавальны інвентар, які ў асн. прадстаўлены алавянымі крыжыкамі на грузях памерлага (большасць з іх не захавалася з-за карозіі). Пра адны з нябожчыкаў даных практычна няма. Часам у верхняй частцы шкілетаў сустракаюцца бронзавыя зашпількі і шклянныя гузікі. Верагодна, некаторых нябожчыкаў апраналі ў лёгкую кашулю на зашпілках і гузіках, большасць памерлых – у кашулю без зашпілек. Пахавальнага абутку не выяўлена. Большасць пахаванняў арыентаваны галавой на З, меншая частка – на ПнЗ, некаторыя здзейснены на месцы старых: капцях памерлых перакрываюць адзін аднаго. Кляштарныя пахаванні дамініканцаў 18 ст. выяўлены С.В.Тарасавым у 1987. У 2003 Дз.У.Дукам былі адкрыты могілкі ў Запалосці, у 2005 праведзены археал. даследаванні на цвінтары *Богаяўленскага манастыра* 16–18 ст., у 2005 – у крыптах *Полацкай Спаса-Праабражэнскай царквы* *Полацкага Спаса-Ефрасіннеўскага манастыра*. Выяўлены перапахаванні 2-й пал. 18 ст. Паводле пісьмовых крыніц вядомы яўрэйскія могілкі на У ад цвінтара *Пакроўскай царквы* (1781). Яшчэ адзін яўрэйскі могільнік існаваў у *Задзвінні* (б. *Крыўцоў пасад*) на тэр. *Старой Слабады*. Трэці (самы вялікі, пл. 6,72 га) трапіў у зону новабудуляў і ліквідаваны ў 1950-я г. Размяшчаўся па вул. *Ленінградская*. Паводле плана *Полацка* 1707 на тэр. *Крыўцовага пасада* існавалі вял. могілкі з капліцай. У 16–18 ст. могільнікі працягвалі існаваць і каля ўсіх буйных манастыроў – *Спаса-Ефрасіннеўскага*, *Барыс-Глебскага*, *Богаяўленскага*. Праваслаўныя могілкі размяшчаліся і каля згаданага ў *полацкай рэвізіі манастыра св. Міхаіла на Гарадку* («Гарадцы»). *Каталіцкі могільнік «Ксаверыя»* быў закладзены езуітамі ў к. 16 ст. *Могільнік «Фатынаўка»* ўзнік на раней сяр. 18 ст. Таксама гар. могілкамі з’яўляліся *стараверскія* каля *вёсак Грамы і Граменкі* (сяр. 18 ст.) і *Чырвоныя* (к. 18 ст.).

Літ.: Пасадская Ж. Гістарычныя могільнікі Полацка. Да праблемы іх вывучэння і аховы // *Гісторыя*

і археалогія Полацка і Полацкай зямлі: матэрыялы III міжнар. навук. канф. Полацк, 1998; Дук Дз.У. Полацк XVI–XVIII стагоддзяў: нарысы тапаграфіі, гісторыі матэрыяльнай культуры і арганізацыі жыццёвай прасторы насельніцтва беларускага горада. Наваполацк, 2007; Дэйніс І.П. Полацкая даўніна. Мінск, 2007; Е мя льянчык В.А. Вынікі антрапалагічных даследаванняў на тэрыторыі Беларускага Падзвіння ў 1998–2008 гг. // Беларускае Падзвінне: вопыт, методыка і вынікі палявых даследаванняў: (да 80-годдзя пачатку археалагічных раскопак у г. Полацку): зб. навук. прац рэсп. навук.-практ. семінара, Полацк, 20–21 лістап. 2008 г. Наваполацк, 2009; Я е ж. Население Полоцка XVII–XVIII веков по данным антропологии (по материалам раскопок на полоцком городище) // Вестн. Полоцкого гос. ун-та. Сер. А. Гуманит. науки. 2009. № 1.

Дз.У.Дук.

Электронный архив библиотеки МГУ имени А.А. Кулешова